De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.
Inzendingen die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 19 Juli 1896. N°. 969.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

„Gelijk een veldhoen eieren vergadert, maar broedt ze niet uit."

> Gelijk een veldhoen eieren vergadert, maar broedt ze niet uit, alzoo is hij, die rijkdom vergadert, doch niet met recht; in de helft zijner dagen zal hij dien moeten verlaten, en in zijn laatste een dwaas zijn. Jeremia 17:11.

Het nest met eieren vullen, en ze toch niet uitbroeden, is het teekenachtige beeld waarin de profeet Jeremia de gedachteloosheid en het gemis aan ernst in zijn volk bestraft.

Zelf past hij het allereerst toe op den man van het geld, die er jaren lang rusteloos op uit is, om maar geld en altoos weer geld te vergaderen, en als ge zoo wilt met die zilveren en gouden eieren zijn schatkamer te vullen, maar die nooit aan het uitbroeden van zijn geld toekomt.

Het ei schijnt althans levenloos, maar het uitgebroede kieken heeft vleugels en tiert. En zoo ook is het stomme goud en zilver dat ge opeenhoopt een doode macht, en de vraag is maar, wat ge nu met dit geld doen zult, en hoe ge dit geld in een levende, levenwekkende macht zult omzetten.

Daar *streeft* althans naar wie nog bij zijn leven door schenking, of ook bij testament tegen dat hij sterft, zijn goed en geld beschikt voor kerk of armen, in de stille verwachting, dat deswege zijn loon groot zal zijn bij zijnen Vader die in de hemelen is.

Daar wordt evenzoo naar gestreefd door de geldmannen in Engeland en Amerika, die kolossale sommen, soms van twee, drie, vier, millioen tegelijk beschikbaar stellen voor de stichting van vrije hoogescholen, sterrenwachten of hospitalen.

Daarop is het oog gericht van een ieder, die het vele of het weinige dat hij kan overhouden, besteedt om schamele en verborgen armoede, wat de Franschen noemen de *pauvres honteux*, bij te staan.

Ja, daarop wordt gemikt door alle man en vrouw, die jaar na jaar een meêtellend deel van hun inkomen voor allerlei scholen, stichtingen, inrichtingen, vereenigingen, genootschappen of maatschappijen uitgeven, die de kerk, of de wetenschap, of de kunst, of de philanthropie, of het onderwijs, of de zending in het gevlei komen en steunen.

Dat alles toch is omzetting van het brute geld in een *geestelijke* macht. Uit de schaal van kalk of metaal iets doen voortkomen dat leeft en vleugelen bezit.

Niet maar eieren vergaderen, maar de eieren uitbroeden.

Naar geld grijpen en geld bijeenschrapen niet als doel, maar als middel, en met dat middel afgaan op het hooger doel, dat *door het geld* moet bereikt worden.

Maar natuurlijk wat aldus op de meest tastbare wijze aan het geld uitkomt, geldt juist evenzoo van *alle* schat, die men bijeenvergadert, en die men niet gebruikt noch aanwendt tot een hooger doel.

Ten deele zat die zelfzuchtige geest er zelfs bij onze vaderen in, wat hun huislijk leven aangaat.

Een pronkkamer met veel rijke en schoone meubelen, maar waar zoo goed als nooit iemand in mocht komen.

Een linnenkast, op alle planken, hoog tot aan de volgende plank, volgestapeld met kostbaar, glanzend, liefst gedamasceerd linnen, maar met linnen dat nooit gebruikt werd, en dat men in een enkele provincie, als nooit gebruikt, dus nooit liet wasschen, zoodat het den oorspronkelijken tint van het weefgetouw hield.

Van het kostbaarste porcelein soms kasten vol, maar bijna met geen ander doel, dan om het te hebben. Gebruik kon tot breken leiden, en dat gevaar moest afgewend.

Niet vreemd zelfs is het in een welvaarend gezin een boekenrek of boekenkast met glazen deur er voor te vinden, volgestuwd met fraai gebonden boeken, maar die den bezitter steeds den rug toekeeren en nooit het aangezicht. Die boeken heeft hij, maar ze lezen, of ook maar inzien, doet hij niet.

En op die wijs vergaderden onze ouden, en vergadert nog menig burger van Nederland, in den vorm van huisraad, van sieraad, van boeken of van schilderijen heel een schat, waarvoor heel wat betaald is, maar zonder dat er feitelijk iets anders meê gedaan werd of wordt, dan pronken.

De gelukkige bezitter of bezitster kan dan zoo bij zich zelven denken: »Dat alles bezit ik. Dat alles is het mijne." In dat besef kan hij zich rijk droomen. Maar tot het uitbroeden van de saâmvergaderde eieren kwam het ook in dat huiselijke nest niet.

En toch, ook hiermeê is op verre na nog niet alles gezegd.

Niet hooger toch dan het geld van de lade of het linnen en het porcelein in de kast, staat ons *persoonlijk bezit*, de schat van ons hart of van onzen geest, de rijkdom van ons hoofd in talent, in hetgeen we aanleerden en ervoeren, de macht en invloed waarover we beschikken door onze afkomst, ons ambt of onze sociale positie.

Heel onze opvoeding en opleiding is er ook op gericht om »eieren te vergaderen." We worden onderwezen in allerlei vakken van kennis en kunst en vaardigheid. Onze natuurlijke aanleg komt tot ontwikkeling. En meest door de ervaring en de bemoeiing van het leven wordt geest en hart op allerlei manier rijk en verrijkt.

Zoo vormt zich ons karakter. Zoo komen we tot zekere wijsheid. We worden tot allerlei bekwaam en in staat.

En als nu maar de electriciteit waarmeê de batterij van hoofd en hart geladen is, gericht werd op een edel doel, en op dat doel afging, zou metterdaad ons leven, rijk als het is, ook rijker vrucht dragen.

We zouden niet alleen eieren vergaderen, maar er zou ook iets worden uitgebroed.

Doch ook hier sluipt weer dezelfde zonde in.

Men wil wel knap en kundig en geleerd zijn, om er mee te pronken en geëerd en gevierd te worden.

Maar als het er op aankomt om zijn talent te besteden, om met hetgeen men weet te woekeren, om vrucht voor een hooger geestelijk doel af te werpen, dan deinst men terug voor de inspanning, of mist de veerkracht, die tot werken uitdrijft.

En het einde is, dat o, zoo menig rijk hoofd en energiek hart wegsterft, zonder dat het uitgebroede achterblijft.

De pracht-eieren, die hij allengs vergaderd had, worden ten leste stuk gestooten, en wat er in verborgen was, wordt verdorven.

Ja, zelfs op heilig terrein neemt ge telkens hetzelfde verschijnsel waar.

Of wat zijn er niet tal van mannen en vrouwen, die door de wondere genade huns Gods tot de kennisse der waarheid kwamen, en die toch nooit iets anders met het licht der kennisse deden *dan er zelf in wandelen.*

Dan heetten ze te belijden, maar feitelijk *beleden* ze nooit.

Het licht dat hun ontstoken was ging onder de korenmaat.

En al hun innerlijke genieting was, bij zich zelven te weten, en zoo nu en dan aan anderen meer te laten *voelen* dan te laten *merken*, dat hunner al die kennis van de Schrift en al die kennis van de uitgelegde en welgeordende waarheid was.

Maar onderwezen hebben ze er geen, met hun licht bestraald niemand. En als ze straks ten grave dalen, gaat met hen al deze kennisse te loor.

Soms zelfs ziet ge, dat God een hart geestelijk verrijkt met veel geestelijk sieraard, van rijke ervaring, van aangename lieflijkheid, van gave des gebeds en van zielsinnige toespraak, en dat toch ook al deze geestelijke schat jaar in, jaar uit, bezeten wordt zonder dat er vrucht van komt.

Kostelijke eieren, maar die nooit uitgebroed worden.

Geestelijke talenten, maar waarmede nooit wordt gewoekerd.

En dit nu juist maakt de tegenstelling tusschen de opvatting van ons leven als een zaak van *spel* en als een zaak van *ernst*.

Al wie eieren als een stoffelijken schat, of een geleerden schat, of een geestelijken schat bijeenvergadert, alleen maar om ze in het nest te zien liggen, rijk in het bezit er van te zijn, en er voor zichzelf en bij anderen meê te pronken, verspeelt zijn leven.

Want pronken is spelen. Spelen in zijn eigen geest of spelen voor het oog en oor van anderen.

Gelijk de veldheer onderscheidt tusschen een spiegelgevecht en een ernstigen veldslag, zoo ook is het hier.

Bij een *spiegelgevecht* dan is er een parade, een vertoon van macht, een beproeven wat men wel zou kunnen. Maar geen schot wordt afgevuurd met het wezenlijk doel, *om te treffen.*

Eerst als het op den werkelijken veldslag, op het ernstige gevecht aankomt, dan heeft al dat vertoon uit.

Dan gaat het *voor* het leven en *om* het leven.

Dan spreekt de volle hooge ernst uit elken strakken trek op het gelaat van den veldheer.

Dan weet ieder, in heel het leger, dat het nu *menens* gaat.

En niet als de soldaten op het paradeplein bijeenvergaderd staan, maar als ze overwinnend en met lauweren gekroond uit den strijd weerkeeren, heeft die veldheer niet maar eieren vergaderd, maar de eieren uitgebroed.

En zoo nu ook is het in het leven van den Christen, als de belijder van den Christus diep van den ernst des levens doordrongen is.

Dan toch voelt ook hij zich in den strijd des levens een *krijgsknecht des Heeren.*

Voor dien heiligen krijg oefende hij zich van der jeugd aan. Voor dien heiligen krijg vergaderde hij wapentuig tot den aanval en wapentuig tot verweer.

En alle bezit, dat het zijne werd, bezit van geld of goed, bezit van kracht of gezondheid, bezit van tijd of invloed, bezit van kennis en wetenschap, bezit van talent of genie, bezit van wijsheid of practische ervaring, bezit van geestelijke bevinding of gave van het hart, het is hem alles slechts *middel*, en dat wel zulk een middel, dat én elken levensdag en eens als uitkomst van heel zijn leven op aarde, aangewend en gebruikt moet worden voor de zake zijns Heeren en voor de glorie zijns Gods.

»Uw Naam worde geheiligd" beteekent naar luid van den Catechismus dat we *»ons leven richten en sturen* zullen."

En juist aan dat *richten en sturen* van ons leven wordt de *ernst* waarmee ge de u toebedeelde eieren uitbroedt, door God en zijn heiligen gekend.

Uit de Pers.

Het *Gereformeerd Volksblad* geeft, naar aanleiding van Bedums klacht, het volgende te lezen:

Nog enkele weken slechts en de generale Synode te Middelburg zal zich o. m. voor een hoogst ernstig protest zien geplaatst, indien deputaten voor het verband tusschen de kerken en de theologische faculteit aan de Vrije Universiteit althans meenen geroepen te zijn, het bij hen ingeleverde protest van den kerkeraad van Bedum bij de Synode zelve ter sprake te brengen. Wij wenschen over deze prealabele quaestie of de vraag wier beantwoording op de Synode, voor iets van den inhoud van den protestbrief zelf kan of mag behandeld worden, eerst moet geschieden, — ons thans niet uit te spreken.

Alleen een enkel woord over de bezwaren en over den protestant, hier den kerkeraad van Bedum. Om met dezen laatste te beginnen. Wij kunnen niet genoeg onze smart in woorden weergeven over deze daad van Bedums kerkeraad. Of die kerkeraad dan niet formeel in zijn volle recht is? En of wij dan liever zouden gezien hebben, dat deze kerkeraad, in stede van te komen met zijn protest ter plaatse waar het zijns inziens behoort, op de wijze van anderen, een groot en luid geschreeuw in de kerken had aangeheven, zonder dat men het kind of de klacht bij haar waren naam noemt? Stellig niet, waarde lezers.

Al dat slaan in de lucht, dat schermen met woorden, dat napraten van anderen, dat op den klank van anderer zeggen voetstoots afgaan, die voorgewende angste voor de rniverheid der leer, zonder zelf veel den nadruk in eigen kerk te leggen, op het leven *naar* en den wandel *in* de leer tengevolge van welk verzuim veler gemeentelijk leven veel meer op een half-pelagiaansch labadistisch leven gelijkt, dan op een Gereformeerd Godzalig Christelijk leven voor het aangezicht des Heeren, ai mij! dit al doet veeleer schade aan de zuivere waarheid onzer belijdenis dan de doorwrochte studie en de tot nadenken prikkelende gedachtenreeksen en gedachtenstapels van de dus geheeten Comriaansche-Kuyperiaansche school.

Wij mogen niet oordeelen over iemands hart, allerminst onbillijk of onrechtvaardig. Maar dikwerf dringt zich tegenwoordig de gedachte aan ons op, dat vele menschen minder luidruchtige merkbaarheid aan hunne anti-heraultaansche vooroordeelen souden geven, indien zij zelven, en dit mag toch allermeest van voorgangers en dienaars des Woords met goed recht geëischt worden, wat meer studie maakten van de zaken in geschil en ook op dit punt, ik zeg nu niet de Heraut, maar de oude schrijvers, DE, niet een enkele groep, doch al de verschillende nuances van de oude schrijvers gingen lezen, de discant zoovel als de subbas.

Wij zeggen niet, dat iemand hiertoe algemeen verplicht is, want geloof mij, wij kunnen zeer goed buiten de lecture van die oude vaderen zalig worden. Geen vergoding van menschen *in* een eenig ding, ook geen oude schrijversvergoding. Wij zeggen alleen, al wie tegenwoordig roeping gevoelt om te getuigen tegen allerlei door hem vermeende dwalingen en ketterijen, al wie die roeping thans tijdig en ontijdig najaagt en hierdoor de gemoederen van velen verontrust, hij is ten duurste verplicht, om vóór alle dingen, eer eenig vertoordeelend woord over zijn lippen komt, al die oude schrijvers te lezen en te bestudeeren.

En al wie dit vertuimt, zich de moeite dezer geestelijke inspanning spaart, anderen napraat en in soortgelijke oppervlakkigheden wandelt, hederft niet slechts veel voor ons kerkelijk en geestelijk leven, maar handelt bovendien zelf in eigen persoon in strijd met de waarheid.

Wij komen thans terug tot Bedums kerkeraad. Deze raad heeft blijkbaar de moeite des ernstigen onderzoeks zich getroost, wij zeggen niet van het lezen van de oude schrijvers, dit kan hier buiten aanmerking blijven. Maar de moeite zich gegeven van het onderzoek in verschillende theologische, deels meer wetenschappelijke, deels meer populaire werken van Prof. Dr. A. Kuyper.

Wie het afschrift van bovenbedoeld bezwaar in *de Heraut* heeft gelezen, zal ongetwijfeld dezen indruk wel met ons ontvangen hebben.

Slechts hebben wij dan ook — de kerkeraad van Bedum houde ons dit ten goede — hierover maar eene bedenking aan zijn adres.

De bedenking nl. tegen zijn oordeelen en veroordeelen van de beginselen en de methode der dus geheeten, welbekende encyclopaedie.

Zie, hiervan heeft de kerkeraad van Bedum, zoomin als die van Rotterdam, wel te verstaan *als kerkeraad* geen verstand.

Bijna hadden wij gezegd: al wat die encyclopaedie bevat ligt boven het bereik van niet letterkundige menschen. En zeker durven wij dit zeggen van den inhoud van het tweede deel. Daar begrijpt een niet wetenschappelijk onderlegde ouderling of diaken, met hoeveel gezond verstand begaafd, niets van. En reeds dit is een zoo onzuiver element in het eventueel zich te ontsluiten debat over meergenoemde bezwaren, dat hierdoor alleen reeds de discussie groot gevaar loopen kan op een geheel verkeerden wissel gezet te worden.

Nu men te Bedum eenmaal groote en ernstige conscientieberwaren had tegen den nieuwen keer der kerkelijke richting en dit bezwaar, voor een deel encyclopaedisch-wetenschappelijk van aard, voor een ander deel louter dogmatisch-praktisch van aard is, moest Bedums kerkeraad onzes inziens allereerst het: wie goed onderscheidt, onderwijst uitstekend, in toepassing hebben gebracht.

Indien de dienaar van Bedums kerk dan alleen met het eerste was gekomen en de kerkeraad van Bedum alleen met het laatste, zou dat voor een ordelijke discussie alleszins den weg gebaand kunnen hebben. Nu is dit niet zoo.

Een fout in den vorm zegt misschien iemand. Maar dan toch een zeer bedenkelijke fout. Zoo groot zelfs, dat niet licht een wetenschappelijk man, die van ketterij in de leer aangeklaagd wordt, zal kunnen heenstappen over het bezwaar, dat door zulk een fout veroorzaakt is. Immers, de gevolgtrekking ligt voor de hand; wie onbevoegd moet heeten over diep ingrijpende encyclopaedische quaesties als de onderhoorige, te kunnen oordeelen, kan niet iemand zijn, met wien over die quaesties te redeneeren valt. Hij begrijpt de dingen, waarover het geschil is, niet; zij liggen boven zijn persoonlijke bevatting. Maar hoe ter wereld zal men dan met deze eenvoudige menschen over zulke hooge dingen kunnen disputeeren? Onze broeder Ds. Bos moest dan ook maar alleen die encyclopaedische geschillen voor zijn rekening genomen hebben, om het aan zijn kerkeraad over te laten met broeder Dr. Kuyper eens te spreken over de beteekenis en kracht van den Heiligen Doop; de eeuwige rechtvaardigmaking; de onmiddellijke wedergeboorte en zooveel meer. Wij zeggen niet, dat deze laatste dingen reeds onder direct bereik liggen van alle gewone kerkeraadsleden. Doch in ieder geval, daar kan ieder gewoon mensch onder de verlichting des Heiligen Geestes, met inspanning des verstands wel ietwat achter leeren kijken. Hiervoor behoeft men geen studie aan eene inrichting van hooger onderwijs. Wij kennen wel ouderlingen en diakenen, met wie Dr. Kuyper met plezier over deze dingen zou willen redeneeren.

Helaas, deze onzes inziens juiste onderscheiding tusschen wetenschap en dogmatische leeruitdrukking, heeft de kerkeraad van Bedum blijkbaar over het hoofd gezien. Hiernit is niets dan meerdere verwarring te duchten.

Toch zij het ons vergund hierbij nog iets in 't midden te brengen. Toen wij met groote aandacht de *Heraut*-copie van den bezwaarden kerkeraad lazen, kwam onwillekeurig de vraag bij ons boven: *loopt het debat zelve op deze manier nu zeer soeps 't behoort?*

Iemand die Dr. Kuyper *en* op encyclopaedisch en op dogmatisch gebied met ernst bestrijden wil heeft zeer veel tijd noodig. Dat is geen werk van een maand of twee. De polemiek op staatkundig terrein tegen dezen reuzengeest geeft u hier het voorbeeld. Prof. Lohman zag er geen andere kans voor dan door middel van een eigen dagblad. Welnu aldus ook op theologisch gebied.

Gij wilt de encyclopaedische en dogmatische beginselen van Dr. Kuyper bestrijden. Het zij zoo. Aan u het volle recht. Maar zoo willen wij Bedums kerkeraad toeroepen, de uiteenzetting van de betwiste punten levert gij niet in eenige bladzijden druks. Gij wilt zelve toch niet, dat de kerken alleen zullen afgaan op hetgeen gij tot staving van uw aanklacht noodig keurdet, uit de boeken en andere geschriften van den door u aangeklaagden medebroeder, af te drukken? Zoo toch zou iemand, die ten slotte oordeelen moest, tot een hoogst onbillijk, wijl eenzijdige eindsuitspraak genoopt worden.

Met drie en met dertig en ook met drie honderd regels schrift geeft gij de leeropvatting van Dr. Kuyper noch over de wetenschap noch over de rechtvaardigmaking, noch over den H. Doop, noch over de wedergeboorte terug. En met even zoovele woorden wordt evenmin een onpartijdig, alleszins rechtvaardig oordeel over deze leeropvattingen geveld. Het is geenszins een arbeid, die veel moeite kost, om de woorden van Calvijn of Comrie een heel andere duiding te geven dan die het verband meebrengt en billijk toelaat.

Maar deze wijze van doen mag immers onder Christen-menschen niet toegelaten? En nu zeggen wij geenszins, dat dit de bedoeling van den bezwaarden kerkeraad geweest is. Maar dit zeggen wij, dat de citaatjes, welke wij in *De Heraut* lazen, op ons onwillekeurig dezen indruk maakten, dien zij niet konden gemaakt hebben, indien wij heel het samenverband van voren tot achter hadden kunnen lezen. Wij twijfelen dan ook geen oogenblik, komt het tot heusche bespreking der bezwaren, of de aangeklaagde broeder zal als eisch stellen: dat hij geheel gehoord en geheel gelezen worde, eer er een motie of votum over deze gevoelens door een kerkrechtelijk wettige vergadering genomen worden mag.

Nu zeggen wij hiermee intusschen niet, dat al wat de beswaarde kerkeraad van Bedum tegen de formuleering van Dr. K.'s gedachten in 't midden brengt en voorzoover het alleen de leer der waarheid betreft, reeds *zoo* juist en *zoo* duidelijk door den aangeklaagden broeder geformuleerd is, dat ook de meest eenvoudige lezer, die met geestelijke kennisse begaafd is, terstond vereeniging des geestes gevoelt met den hem bekenden of ook niet bekenden schrijver. Men vergete niet in onze oude, wij zullen nu maar zeggen afgescheiden kringen, Dr. K. is geen kind van Gereformeerden huize zoo als duizenden bij name in de provincie Groningen. Wat men daar reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd met een helder geestelijk inzicht beleed, wordt van een ander, die in zijn familierelaties niets meer weet van een Gereformeerde traditie en wien God de Heere intusschen toch waarlijk Gereformeerd maakte, eerst op lateren leeftijd verstaan.

Maar dit verstaan zelve, wordt bovendien nog lang niet *zoo* door de laatste categorie van begenadigde lieden ter kennisse van anderen gebracht als eerstgenoemde groep van belijders gewoon is. Men kan én over de Hollandsche en over de Staatsspoorlijn tegenwoordig al even vlug van den Amstel naar de Rotte stoomen. Maar daarom immers behoeven zij, die Rotterdam beroeken willen, niet allen over dezelfde lijn te gaan?

Men zij toch eens billijk in zijn oordeel!

Het is denkbaar, dat gij tal van bezwaren hebt tegen sommige uitdrukkingen in de boeken van Dr. K. Hebt gij die ook niet tegen Calvijn? Lees eens even wat Calvijn zegt van den Heere Jesus gedurende diens lijden in Gethsemane in Calvijns Commentaar op de Evangeliën. Ik denk, niemand in Bedums kerkeraad heeft er nog ooit aan gedacht om de generale Synode te vragen, dat deze de kerken waarschuwen tegen een Calvijn.

Waarom niet?

Omdat men — en zeer terecht — Calvijn geen oogenblik verdenkt tegen de waarheid in te willen gaan. Welnu, aldus moest de nu bijna dertigjarige arbeid onder smaad en hoon van de zij van de vijanden van den Christus Gods, dien Dr. Kuyper reeds voor de herleving der Gereformeerde beginselen en voor de toepassing dier beginselen op en voor ieder terrein van ons leven gewrocht heeft, reden genoeg zijn, om uitterst voorzichtig te wezen; en om, wanneer men ook meent ter wille van de conscientie te *moeten* klagen, dit altoos zoo te doen, dat derden nooit een eenzijdigen indruk kunnen krijgen.

Of nu ook wel deze laatste klip door den kerkeraad van Bedum geheel gemeden is, zouden wij niet gaarne bevestigend durven beantwoorden. Natuurlijk, hetzij nog eens en ten overvloede herhaald, onoprettelijk. Maar ook onoprettelijk kan een kerkeraad, gelijk ieder ander, dwalen. Eer Bedums kerkeraad zijn protest aan het bedoelde adres verzonden had, ware het daarom wel gewenscht geweest, naar onze bescheiden meening, dat een nagebuurde kerkeraad, al lag deze dan ook in een heel andere provincie, het stuk ter inzage en tot advies eens had mogen ontvangen. Wij weten echter niet of dit geschied is. Maar in ieder geval, dat het protest er nu is en dat het zoo is, wij behoeven het niet noodeloos te herhalen, is voor zeer velen met ons een oorzaak van geestelijke smart. Moge de Heere echter het licht Zijns Heiligen Geestes aan alle kerkeraden en hoogleeraren, die tot oordeelen geroepen zouden kunnen worden, helder doen schijnen, opdat uit al onze gedeelde inzichten éene overtuiging bereids geboren worde, dat het nl. bij allen, die de Gereformeerde waarheid belijden, alleenlijk gaat om de eere van des Heeren Naam.

ZESTIENDE JAARVERGADERING

VAN DE

Vereeniging voor Hooger Onderwijs

op Gereformeerden grondslag.

DE MEETING.

Thans rest ons nog verslag te geven van de *Meeting*, waarvoor wij verleden week plaats tekort kwamen.

Te twee uur in den namiddag was de zaal van Van der Wielen weer geheel met belangstellende hoorders gevuld. Thans zou de *meeting* plaats hebben, die onze Jaarvergaderingen steeds vergezelt; zij zou alleen dan doorgaan, indien het bleek, dat er hoorders alleen voor de *meeting* waren opgekomen, die leden nóch begunstigers waren.

Prof. Woltjer nam het voorzittersgestoelte weer in en deed de vraag: of er ook aanwezigen uitsluitend voor de meeting waren gekomen. Die vraag werd bevestigend beantwoord, en zoo kon dus de Vergadering van 's morgens niet onmiddellijk worden voortgezet, maar moest de *meeting* voorgang hebben.

Mr. *Th. Heemskerk* ontving het woord.

Spreker begon met de mededeeling, dat hij zeer kort zou zijn, daar het voor niemand een geheim behoefde te wezen, dat de Jaarvergadering des morgens niet geheel was afgeloopen en in den middag, na de meeting, zou moeten worden voortgezet. Vandaar dat hij zeer beknoptelijk de denkbeelden wilde aangeven, die hij anders gemeend had, meer uitvoerig te ontwikkelen.

Zijn onderwerp zal luiden: *De juridische faculteit aan de Vrije Universiteit;* in verband met de dingen, die ons in de laatste maanden bezig gehouden hebben, een onderwerp van gewicht en van actualiteit.

Het is sprekers bedoeling de volgende stelling te ontwikkelen:

De juridische faculteit aan de Vrije Universiteit is eisch der Christelijke conscientie:

1. tot beoefening der wetenschap, overeenkomstig de waarheid en tot eer van God;
2. als hulpmiddel voor Christelijken wandel;
3. als strekkende tot waarborg voor de vestiging en handhaving van het recht en tot heil des volks.

Het eerste deel dezer stelling toelichtende, wijst Spreker er op, dat het zoeken naar wetenschap ons door Gods Woord wordt geboden. Zoo wordt gezegd dat een verstandig hart de wetenschap zal opzoeken; dat de vreeze des Heeren het beginsel is der wetenschap; dat wij de wijsheid moeten zoeken als schatten, als zilver en goud, als iets zeer *begeerlijks* dus, waarvoor men zich inspanning getroost. Op allerlei wijze wordt de voortreffelijkheid van wetenschap en wijsheid aangewezen, en haar te zoeken geboden. De beoefening der wetenschap is dus, als door Gods Woord geboden, eisch der conscientie; en we hebben nu slechts goed te zien, wat onder wetenschap te verstaan zij. En dan kan men, naar spr. meent, veilig zeggen: »Wetenschap is de kennis der dingen in hun onderling verband."

Men kan dit door enkele voorbeelden gemakkelijk gevoelen.

Wanneer iemand door krankheid is aangetast, kan iedere leek die krankheid constateeren; maar de arts, de man der wetenschap, moet haar